

COSUN MAGAZINE

05
2018

'SAMEN ERVOOR GAAN'

4

6

Suikerprijs
dramatisch laag

8

Suiker Unie van het
Groninger gas af

10

Grote opbrengst-
verschillen

INDEX

Van de voorzitter.....	3
'Samen ervoor gaan'.....	4
Suikerprijs dramatisch laag.....	6
Suiker Unie van het Groninger gas af.....	8
Lagere suikerproductie door droogte.....	10
IRS-informatie.....	12
Vraag&Antwoord / Kort Nieuws.....	16

CONTACT

Cosun, redactieadres

Postbus 3411, 4800 MG Breda
076-5303307
secretariaat.rvb@cosun.com
www.cosunleden.nl

Suiker Unie centraal agrarische dienst

Postbus 100, 4750 AC Oud Gastel
0165-525252
agrarischedienst@suikerunie.com
www.cosunleden.nl
Voor adressen agrarische dienst in
de regio zie: www.cosunleden.nl

COLOFON

Cosun Magazine

is een uitgave van Coöperatie
Koninklijke Cosun U.A. voor
leden van Cosun

Fotografie in dit nummer

Royal Cosun, Suiker Unie, IRS,
Kees Beekmans

Foto-omslag

Noud van Vught: oud-voorzitter CSVCOVAS

Basisontwerp

Koenders Design

Opmaak en druk

SMG-groep, Hasselt

© Coöperatie Koninklijke Cosun U.A., 2018

FDA BEVESTIGT STATUS INULINE

De Amerikaanse Food and Drug Administration (FDA) heeft onlangs het inuline-type fructans erkend als dieetvezel voor voeding. Met die officiële status kan Cosun-dochter Sensus gemakkelijker de Amerikaanse markt voor gezondheidsvoeding veroveren. Cichoreiverwerker Sensus verkoopt inuline onder namen als Frutafit® en Frutalose®.

SCHENKSTROOP CHOCOLADE

Van Gilse, bedenker van de schenkstroop, heeft zijn assortiment uitgebreid met een nieuw product: Schenkstroop Chocolade. De stroop bevat 9% Belgische, UTZ-gecertificeerde chocola.

LIMAKO SUIKER 50 JAAR

Het suikerim- en exportbedrijf Limako Suiker b.v. bestaat dit jaar 50 jaar. Limako is een joint venture tussen Suiker Unie en ED&F MAN. Het handelsbedrijf werd in 1968 opgericht naar aanleiding van de invoering van de suikermarktordening. Het bedrijf legde zich aanvankelijk toe op de export van Europese suikeroverschotten naar de wereldmarkt. In 2006 kwam daar de import van ruwe rietsuiker uit ontwikkelingslanden bij. Limako zit in Dinteloord.

EEN MAGER SUIKERJAAR

Dirk de Lugt
Voorzitter

De eerste weken van de bieten-campagne zijn achter de rug. De gevolgen van de uitzonderlijk droge zomer leiden per regio tot forse verschillen in wortelopbrengsten en in suikergehalte. De kwaliteit van de grond, de (on)mogelijkheid van beregening in de zomer, de vele regen die plaatselijk is gevallen in het voorjaar; allemaal factoren die de totale opbrengst per hectare ongekend sterk beïnvloeden. Dat geldt ook voor andere gewassen, zoals aardappelen en uien. Als akkerbouwers ondervinden we nu de pijnlijke gevolgen van dit extreme teeltseizoen.

Teleurstellend

2018 is nog niet voorbij, maar toch is al duidelijk dat voor veel akkerbouwers dit jaar teleurstellend, zo niet dramatisch, zal eindi-

gen. De liquiditeit op akkerbouwbedrijven staat onder druk, mede doordat inkomens al jaren op rij dalen. Stijgende kostprijzen kunnen onvoldoende worden vertaald in (betere) marktprijzen. Het is een goede zaak dat de akkerbouw vorderingen wil maken in duurzame voedselproductie, maar dat kan niet zonder een rendabele bedrijfsvoering.

Actieplan Plantgezondheid

De Brancheorganisatie Akkerbouw heeft haar Actieplan Plantgezondheid gepresenteerd (te vinden op www.bo-akkerbouw.nl, zie bij 'publicaties') en beoogt daarmee bij te dragen aan het realiseren van de Ambitie Plantgezondheid 2030 van LTO. Onderdelen van dit actieplan: werken aan een weerbaarder teeltsysteem met minimale milieubelasting, invulling geven aan klimaatdoelstellingen en versterken van de biodiversiteit.

Het realiseren van deze duurzame doelen brengt extra inspanningen en kosten met zich mee. Maatschappelijke erkenning en waardering voor onze inzet moet zich ook vertalen in een eerlijke verdeling van de opbrengsten in de hele productieketen, en dus in een faire prijs voor onze producten. Elke schakel moet er wat aan kunnen verdienen anders wordt de keten onderbroken, met alle gevolgen van dien.

Bietentoeisme

De afgelopen winter is het onderwerp 'bientoeisme' meermaals aan bod gekomen in het magazine en de kringvergaderingen. Formeel was dit nooit toegestaan, maar in de praktijk is - op verzoek van een teler - wel meegewerkt om een vracht van een collega-teler op naam van de aanvrager te mogen leveren. Deze mogelijkheid willen we blijven bieden, maar alleen voor leden die voldoende bieten gezaaid hebben.

Daaruit is een regeling voortgekomen.

Uitgangspunt is en blijft dat zoveel mogelijk bietengeld terecht komt bij degene die de bieten heeft geteeld.

Bietenprijs

De prijzen op de Europese suikermarkt zijn de afgelopen maanden nog verder gedaald. Dit in tegenstelling tot die op de wereldmarkt die juist weer enigszins is bijgetrokken. Ondanks de lagere oogstverwachting door de droogte blijft het vooruitzicht voor komend jaar slecht. De verwachting is dat in veel Europese landen een bietenprijs van 20 euro nauwelijks haalbaar is en dat de suikerindustrie het boekjaar met verlies moet afsluiten.

Verlies

In Nederland kennen we een minimumbietenprijs. Met de uitzonderlijk lage contractprijzen die momenteel worden gehanteerd, lijkt Suiker Unie voor het eerst in haar bestaan verlies te gaan lijden. Cosun zal een deel van dat verlies al in dit boekjaar moeten nemen. Door de bijdragen van Aviko, SVZ, Sensus en Duynie zal Cosun het boekjaar 2018 met zwarte cijfers kunnen afsluiten. De strategie dat de overige activiteiten de bietenprijs moeten ondersteunen, blijkt in dit turbulente suikerjaar waardevol. Dit laat onverlet, dat we ons moeten instellen op een bietenprijs die fors lager zal uitkomen dan in de afgelopen jaren, en lager dan wij graag zouden zien.

'SAMEN ERVOOR GAAN'

De kringvergadering is er om 'bij te praten', maar ook een goede onderlinge sfeer en verstandhouding is belangrijk, vindt Noud van Vught. "De leden moeten het gevoel hebben er samen voor te gaan", zegt hij. Noud is lid van het kringbestuur Zuidoost-Nederland. Hij was voorzitter van CSVCOVAS.

De oud-voorzitter van CSVCOVAS is 'een bekeerde akkerbouwer'. Het bedrijf van Noud en zijn broer Kees in Rijkevoort was aanvankelijk een gemengd bedrijf met 150 melkkoeien, jongvee, grasland, maïs en bieten. Het melkvee is zeven jaar geleden afgestoten, toen bleek dat bij beide broers niemand het bedrijf wilde overnemen. "We hebben daarna besloten het desondanks voort te zetten en het zo goed mogelijk te beheren", aldus Noud. De stallen doen daarom nu dienst als caravanstalling en machineopslag. Op de 90 hectare akkerland groeien tegenwoordig naast maïs (30 hectare) en bieten (14 hectare) allerlei vollegrondsgroenten, cichorei, aardappelen, graszaad en laanbomen. De gewassen zijn deels van collega-telers, maar de helft van de grond betelen de broers zelf. "We zijn nog steeds bietenboer", zegt Noud. "Bieten is een zeer betrouwbaar gewas. Het paste perfect bij ons bedrijf. En nog steeds. Het is goed voor de vruchtwisseling en de portemonnee." Behalve bieten, telen de broers aardappelen (14 hectare voor Aviko) en maïs. Veel werk laten ze over aan de loonwerker, zoals spuiten. "Rijk word je er toch niet van als je dat zelf doet", aldus Van Vught. Overschakelen naar uitsluitend akkerbouw was "wel effe wennen", vertelt Noud, want "het prijsrisico is groter en je krijgt er weerrisico bij. Je inkomen gaat er niet op vooruit". Vee en bietenteelt is een veel voorkomende combinatie in de kring. Vaak ook met aardappelen erbij. "Zuidoost-Nederland is

een belangrijk gebied voor Cosun. Je hebt hier verschrikkelijk veel aardappelen. Je hebt hier telers met drie-, vierhonderd hectare aardappelen. Door de grote veedichtheid is het ook voor Duynie een belangrijk gebied", vertelt Noud.

De kring Zuidoost-Nederland

Van Vught begon vier jaar geleden als interim-voorzitter van wat toen nog de coöperatie CSVCOVAS was. Onder zijn voorzitterschap is de coöperatie opgeheven en zijn de telers in Oost-Brabant en Limburg vorig jaar als individueel lid in Cosun ingestapt. Daarvoor waren ze dat collectief via hun coöperatie. Noud: "De coöperatie had de laatste jaren als verdienmodel nog maar zeer beperkte meerwaarde. De enige meerwaarde was nog dat wij dichtbij de leden stonden. Maar dat is emotionele meerwaarde, geen financieel-economische."

De opheffing was een proces van lange adem. De financiële afwikkeling is pas in juli helemaal afgerond. In maart volgend jaar trekken als sluitstuk Van Vught en twee andere kringbestuursleden zich terug. Het kringbestuur gaat dan van elf naar negen leden. Ook dat was een erfenis uit het verleden. Bepalend voor het aantal is de hoeveelheid bieten die een kring levert. Voorheen was het aantal aandelen bepalend. CSVCOVAS had er destijds een deel als reserve aangekocht. Bestuurlijk wordt dan dus ook dat rechtgetrokken. In de ontstane vacature wordt volgens afspraak voorzien

door Limburg Zuid. Noud: "De vertrekkende oud-voorzitter laat een gewone kring achter. Voor mij is het ook een mooi moment om te vertrekken. Ik ben 70."

Besturen

De kring is een belangrijke verbindende schakel in het functioneren van de coöperatie, benadrukt Van Vught. "Door de schaalvergroting zijn leden vaak verder van coöperaties af komen te staan. Dat probleem moet je in kringverband zien op te lossen. Wat daarvoor nodig is? Bestuurders die adequaat kunnen besturen, goed kunnen luisteren en altijd bereikbaar zijn. En de vergaderfrequentie niet verminderen." Hij vervolgt: "Met besturen is het zo: Je moet het kunnen, het moet leuk en interessant zijn en het moet thuis goed geregeld zijn. En je moet draagvlak hebben". De afwegingen die in de ledenraad gemaakt moeten worden, zijn vaak niet eenvoudig. Noud: "Beoordelen of in China een aardappelfabriek opgericht moet worden bijvoorbeeld, is best lastig. De toelichting op zo'n besluit in de ledenraad gebeurt heel transparant, maar een afgewogen oordeel daarop geven blijft toch moeilijk. Het vertrouwen van de ledenraad in de raad van bestuur en de directie is essentieel."

Noud van Vught en zijn vrouw Rieky

Markttucht

Van Vught behoort tot de categorie rasbestuurders. Hij was vicevoorzitter van de NCB/ZLTO en bekleedde bestuursfuncties bij ondermeer Cehave Landbouwbelang en Agrifirm. Voor het CDA zat hij twaalf jaar in de Provinciale Staten van Noord-Brabant. "Cosun is een ijzersterke coöperatie", aldus Van Vught. Een mogelijk gevaar sluimert volgens hem in de monopoliepositie van de coöperatie. "Cosun heeft in Nederland op de suikerproductie 'alleenrecht'. Het gevaar is, dat je daardoor te gemakkelijk gaat opereren. Niet aan de afzetkant, maar aan de boerenkant. Als teler heb je namelijk weinig keus. Het is: of leveren aan Cosun of stoppen. De markttucht van de boerenkant ontbreekt. Daar kun je als bedrijf 'lui', inefficiënt van worden, omdat de marktprikel

ontbreekt. Een veehouder bijvoorbeeld gaat naar een ander als het voer te duur is."

"Ben dan ook zuinig op de boeren die aardappelen voor je telen", voegt hij daaraan toe. De binding met aardappeltelers moet beter, vindt hij. "Wees zuinig op trouwe leveranciers. Geef ze een trouwheidspremie. De vraag is bovendien hoe lang je nog kunt blijven volhouden dat je een bietencoöperatie bent", geeft hij aan. "De groei zit bij bedrijven als Sensus en Aviko. In de gezondheids- en gemakvoeding." Van Vught verwacht dat Aviko groter gaat worden dan Suiker Unie.

'Wees zuinig op trouwe leveranciers'

Vergrijzing

Wat hem opvalt, is dat er in de ledenraad zeer 'to the point' wordt vergaderd. Ook in zijn eigen kring. "De vergaderingen zijn zakelijker geworden", vindt hij. "Dat is goed. Maar daarnaast is ook een goede sfeer belangrijk. Ook een potje bier na afloop hoort erbij, vind ik." Wat Noud overigens zorgen baart, is het ledenbestand in zijn kring. "Dat vergrijsd behoorlijk. Er zijn te weinig opvolgers. We krijgen hier of heel veel deeltijdboeren, of opschaling."

Boer Noud

Noud levert zijn bieten op 30 november en eind december. Ze zijn de lange droogteperiode goed doorgekomen, zegt hij. "We hebben zeven keer beregend, de aardappelen zelfs tien keer. Onze kostprijs is daardoor flink gestegen. Boer Noud verwacht dat terug te zien in de bietenprijs", zegt hij met een brede grijns op zijn gezicht. Volgend jaar teelt hij één hectare minder. "Ik ga geen bieten telen voor 25 euro", klinkt het heel beslist.

Ton Schönwetter

SUIKERPRIJS DRAMATISCH LAAG

De suikerprijs op de wereldmarkt ligt op het laagste niveau in tien jaar. Dit leidt ook tot sterke prijsdalingen op de Europese markt. De prijzen zijn gezakt richting 300 euro per ton. Dat is onder de kostprijs.

Suikerriet in India

De suikerprijs is het afgelopen jaar fors gedaald. Dit vanwege een overschot aan suiker op de wereldmarkt. De consumptie is wereldwijd met 1,5% gestegen, maar de productie steeg in 2017/18 nog veel meer. Hierdoor is een overschot ontstaan van ruim 10 miljoen ton (bron F.O. Licht/Rabobank). De boosdoener was dit keer niet Brazilië. De suikerproductie is daar zelfs gedaald. Slechts 36% van het suikerriet is verwerkt tot suiker. Vorig jaar was dat nog 49%. Het grootste deel is verwerkt tot ethanol, omdat dat meer oplevert dan suiker. De grootste productiestijging zit in India, waar de productie gestegen is van 22 naar 35 miljoen ton. Een deel daarvan wordt geëxporteerd. Thailand exporteerde 7,2 miljoen ton suiker. 44% meer dan het jaar daarvoor. Ook de EU produceerde na de beëindiging van de suikerquotering 4,3 miljoen ton suiker meer dan het jaar daarvoor. De export steeg naar 3,4 miljoen ton. Ruim het dubbele van een jaar eerder. Tegelijkertijd is de import door de EU gehalveerd.

Overschot

Naar verwachting komt er ook in het komende seizoen een overschot op de suikermarkt. Wel lijkt dit met 4,5 miljoen ton lager te worden dan afgelopen jaar.

De productie lijkt iets lager uit te komen en de consumptie blijft stijgen. De overproductie zet de suikerprijs zwaar onder druk. In augustus daalde de prijs voor ruwe suiker zelfs naar 10 cent/pound. Begin dit jaar was dat nog 15 cent. Inmiddels ligt de prijs weer op ongeveer 11 cent. De prijs op de Londense termijnmarkt voor witte suiker is ongeveer 330 dollar per ton, omgerekend 280 euro per ton. Onder invloed van de lage wereldmarktprijs en de hoge productie in de EU is ook in Europa de prijs fors gedaald. De Europese Commissie rapporteerde on-

langs de gemiddelde prijs in juli. Die was 346 euro per ton. De spotprijzen lagen toen al lager en ook de contractprijzen voor het komende jaar liggen gemiddeld lager. Dit betekent dat suiker onder de kostprijs verkocht wordt. Dat geldt voor de hele Europese industrie en ook voor Suiker Unie.

Productie omlaag?

De opbrengst in de EU is dit jaar door de droge zomer in Europa lager dan vorig jaar. Er blijft echter een overschot, waardoor er druk op de Europese prijzen blijft zolang de prijs op de wereldmarkt

Minder suiker uit Brazilië

Grote productiestijging in India

zo laag is. Cosun heeft afgelopen zomer al aangekondigd de productie volgend jaar te willen verlagen. De Franse fabrikant Tereos heeft zijn telers gevraagd om 5% minder te zaaien. Dit is echter niet voldoende om de markt weer in balans te krijgen. Onder de telers komt de discussie echter wel op gang. Bij de huidige graanprijzen is graan een goed alternatief voor bieten, waarvoor slechts omstreeks 20 euro per ton wordt betaald. Cosun handhaaft ook voor 2018/19 de minimumprijs van € 32,50 per ton. Wanneer het suikerbedrijf verlies lijdt, zal daar echter maar weinig ledentoeslag bovenop kunnen komen.

Jan Willem van Roessel

SUIKERPRIJZEN OP DE WERELDMARKT

Veel betrokkenen in de suikersector volgen ook de bewegingen op de wereldmarkt. Voor ruwe suiker is de New Yorkse termijnmarkt belangrijk, veelal aangeduid met Sugar No. 11 Futures. De noteringen zijn in dollarcent per pound (lb). Voor witte suiker wordt veelal gekeken naar de notering in Londen: de White Sugar Futures, met noteringen in dollars per ton witsuiker.

Europese prijs

In Europa wordt vaak gerefereerd aan de gemiddelde verkoopprijs voor witte suiker in Europa die de Europese Commissie maandelijks rapporteert met een vertraging van drie maanden. Deze rapportage betreft prijzen in euro's per ton suiker die in de EU wordt verhandeld. Recent is die rapportage nog wat gedetailleerder geworden, omdat nu over drie verschillende regio's in Europa wordt gerapporteerd. Nederland hoort bij de groep Midden-Europa. Hiertoe behoren ook Duitsland, Frankrijk, België en Engeland. De laatst gerapporteerde prijs was die van juli 2018. In deze regio was die 340 euro per ton, in Europa als geheel gemiddeld 346 euro.

Suiker Unie

Suiker Unie gaat dit jaar minder suiker produceren dan aanvankelijk verwacht. De productieprognose is bijgesteld naar 13,5

7 miljoen ton bieten te verwerken

ton suiker per hectare. In totaal leidt dat tot een krappe 1,2 miljoen ton suiker, 13% lager dan wat we eind juni verwachtten, voordat de droogte optrad. En lager ook dan eind augustus verwacht. Ingezet wordt op 28.000 ton per dag per fabriek. Bij een totale bietenhoeveelheid van ca. 7 miljoen ton zal de campagne ongeveer 125 dagen duren, ruim een week korter dan gepland. De start in Viervelaten verliep bijzonder goed. Dinteloord had vertraging in de eerste twee dagen. Per saldo was de start boven plan.

Als er ook elders in Europa minder geproduceerd wordt, zal dit tot afname van de voorraden leiden. Dit is een basis voor herstel van de prijzen. Vooral nog is dat herstel er echter nog niet.

Gert Sikken

SUIKER UNIE VAN HET GRONINGER GAS AF

Dit voorjaar maakte de regering bekend dat grote gasafnemers voor 2022 moeten overstappen op hoogcalorisch gas uit Noorwegen en Rusland. Dit, om de gaswinning in Groningen versneld te kunnen afbouwen. Afgelopen zomer werden bovendien de eerste stappen gezet om het Klimaatakkoord van Parijs te concretiseren. Doel is om de CO₂-uitstoot in 2030 met 49% te verminderen ten opzichte van 1990. Wat betekent dit alles voor Cosun? Een gesprek met Bram Fetter, directeur productie van Suiker Unie.

Ook Suiker Unie moet als grote energieverbruiker in 2022 over op hoogcalorisch gas, bevestigt Bram Fetter. "Voor Suiker Unie betekent dit dat de branders van de stoomketels aangepast moeten worden. We krijgen straks niet alleen een andere kwaliteit gas geleverd, maar ook veel meer schommelingen in de kwaliteit. Voor de overheid zal het nog een hele klus worden om die overstap in 2022 te realiseren", zegt hij. "Het betekent dat er in een paar jaar tijd nieuwe gasleidingen moeten worden aangelegd om het hoogcalorisch gas aan bedrijven als Suiker Unie te kunnen leveren."

Steun nodig

"Het is voor ons niet haalbaar om in 2022 volledig overgeschakeld te zijn op andere energiebronnen in plaats van gas. Daarvoor hebben we veel meer tijd nodig. We

gaan dus, zoals de overheid dat vraagt, in 2022 over naar hoogcalorisch gas. In de tussentijd loopt ons programma om te besparen op energiegebruik door. Dit doen we bijvoorbeeld door een extra verdampingsstap. Daarnaast willen we de productie van groen gas uitbreiden. Ook dat draagt bij aan de vermindering van het gebruik van Gronings gas. We vragen de overheid ons te helpen om het vergunningstraject hiervoor sneller te kunnen doorlopen. En om steun bij de investeringen die nodig zijn om over te kunnen schakelen naar hoogcalorisch gas."

Energieneutraal in 2050

Voor de langere termijn moet er in het kader van de energietransitie nog veel meer gebeuren. Suiker Unie wil in 2050 energieneutraal produceren. Dit kan alleen bereikt worden met een combinatie van allerlei maatregelen. "Denk daarbij

aan energiebesparing, de overstap op duurzame energiebronnen en eigen productie van duurzame energie. Ook zouden we CO₂ kunnen gaan verwaarden, bijvoorbeeld door het te leveren aan kassen", aldus Fetter.

Gestructureerde aanpak

Fetter vervolgt: "Dertig jaar vooruit kijken is heel moeilijk. Niemand heeft een glazen bol. We zullen nieuwe technologie nodig hebben, maar we weten nog niet welke doorbraken er nog gaan komen. We kiezen daarom voor een gestructureerde aanpak en knippen het traject in kleine stukjes."

In de eerste fase is energiebesparing heel belangrijk. Suiker Unie heeft het gasgebruik per kilo suiker sinds 1990 gehalveerd. Niet alleen door energiebesparende maatregelen, maar ook door de schaalvergroting van de fabrieken, geeft

AKKERBOUW BIEDT OPLOSSINGEN VOOR KLIMAAT

Binnen het Klimaatakkoord zijn voor vele sectoren in Nederland afspraken gemaakt over hun bijdrage aan de vermindering van het energieverbruik en de CO₂-uitstoot. Dit geldt ook voor de landbouw. De akkerbouworganisaties hebben aangegeven een belangrijke bijdrage te willen leveren aan het realiseren van de klimaatdoelstellingen, die de overheid nastreeft.

De maatregelen die de akkerbouworganisaties willen inzetten, zijn verwoord in de position paper 'Akkerbouw biedt oplossingen voor klimaat' van de Brancheorganisatie Akkerbouw. Zo kunnen andere

grondbewerking en bemesting, de inzet van groenbemesters en een andere en ruimere rotatie zorgen voor vastlegging van koolstof in de bodem en vermindering van de lachgasemissie. Maatregelen zoals de teelt van eiwitgewassen, de toepassing van precisielandbouw, gebruik van nitrificatieremmers, duurzame energieopwekking voor groene kunstmest en de inzet van organische meststoffen ondersteunen dit.

Feiten als basis

Maatregelen moeten wel gebaseerd zijn op (wetenschappelijke) feiten en niet op veronderstellingen. Verder moet de boer beloofd worden voor zijn inspanningen in het kader van het Klimaatakkoord.

Aanpassingen in de werkwijze van de telers moeten gebeuren op basis van vrijwilligheid en niet afgedwongen worden door geboden en verboden. Daarnaast moet er een gelijk speelveld blijven met importproducten. Ook is aanpassing nodig van knellend beleid, zoals de Mestwetgeving, waardoor ruimte ontstaat om kunstmest te vervangen door organische mest.

Uitwerking

De hoofdlijnen van het Klimaatakkoord zijn afgelopen zomer vastgesteld. Nu wordt gewerkt aan verdere concretisering hiervan. De doelstelling is om de verdere uitwerking voor het einde van dit jaar gereed te hebben.

Fetter aan. "We denken dat we uiteindelijk nog eens 50% kunnen besparen ten opzichte van ons huidige energieverbruik. Deels door onze manier van werken verder te optimaliseren en door technische aanpassingen met bestaande techniek.

Bram Fetter: 'CO₂-neutraal in 2050'

Maar er zal ook veel nieuwe technologie in onze fabrieken nodig zijn."

Niet genoeg

Energiebesparing alleen is niet voldoende. We moeten ook de overstap maken naar duurzame energie. "Er wordt soms wat te simpel over gedacht. Het is meer dan zo maar het vervangen van een gasgestookte ketel door een ketel die werkt op elektriciteit", aldus Fetter. "Het is echter de vraag of zoiets de beste keuze is. Misschien is het gebruik van aardwarmte wel goedkoper. Wanneer we ons energieverbruik voldoende terugdringen en we alle pulp zouden vergisten, zouden we theoretisch de fabriek kunnen laten draaien op ons eigen groen gas. Strategisch is dat echter niet gewenst. Pulp vindt een goede afzet als veevoer. In de toekomst zal het steeds meer ook als grondstof dienen voor allerlei biobased producten. In de praktijk betekent dit dat we in de groen gasproductie maximaal nog zo'n

20 miljoen m³ zullen groeien. Nu produceren we al 30 miljoen."

Binnen en buiten fabriek

Suiker Unie wil naast de groen gasproductie ook op het voormalige fabrieksterrein van de suikerfabriek Puttershoek een zonneweide van 19 hectare aanleggen. De productie van duurzame energie is de derde poot onder de plannen van Suiker Unie om energieneutraal te worden. Hiermee houdt het echter niet op. In de hele keten zullen stappen gezet moeten worden. Denk aan het transport van bieten en suiker en aan het energiegebruik in de teelt. Bram Fetter: "Stikstofkunstmest is een van de grootste energieposities op akkerbouwbedrijven. We zouden daarom graag meer ruimte krijgen voor de toepassing van organische producten zoals het digestaat uit onze vergisters in de landbouw."

Jan Willem van Roessel

GROTE OPBRENGSTVERSCHILLEN

Perceel met droogteschade

De groei van de suikerbieten dit jaar is flink beïnvloed door de extreem droge zomer. Dachten wij in juni af te stevenen op een nieuw record van ruim 15,5 ton suiker per hectare, de laatste opbrengstprognose is 13,5 ton. De verschillen in opbrengst en in suikerpercentage zijn groot.

Op heel veel percelen zijn de bieten beregend, ook waar dit nog nooit is gebeurd. Uit registraties in Unitip blijkt tot soms wel zeven keer. Zelfs medio september is er nog beregend, wat zeer uitzonderlijk is. Waar bieten een tekort aan water hebben gehad, is de groei gestagneerd. De opbrengstverschillen zijn dit jaar dan ook erg groot. De tabel geeft de prognose van de suikeropbrengst per teeltgebied weer.

Interne kwaliteit

Aan het begin van de campagne treffen we toppers aan van meer dan 100 ton bieten per hectare, maar we zien ook teleurstellende resultaten van 30 ton. Ook het suikergehalte en de kwaliteit variëren. In de eerste weken van de campagne zagen we in Midden-Zeeland en de Wieringermeer diverse partijen met 14% suiker. Daarentegen waren er op de noordelijke zware klei juist hele hoge suikergehaltes, tot wel 18%.

De bietkwaliteit is relatief goed. Jaren geleden zagen we onder afwijkende groeiomstandigheden hoge waarden kalium, natrium en stikstof. Dat is nu niet zo. Deze cijfers lagen bij aanvang van de campagne voor kalium op gemiddeld 44, voor natrium op 5 en voor stikstof op 11 mmol per kilo biet. Echte uitschieters op dit vlak komen vooralsnog weinig voor. Kennelijk is het zo, dat zelfs op grond waar de bieten diep wortelen, geen extra mineralen zijn opgenomen. Het lijkt erop,

dat hierbij de beperkte beschikbaarheid van meststoffen in de bodem ten opzichte van vroeger een belangrijke rol speelt.

Tarra laag

De droge omstandigheden bij de start van de campagne hebben geleid tot zeer gunstige tarra-cijfers. Het gemiddelde van de eerste weken schommelde rond de 6%. Dat gold voor zowel de zandgrond als de zware kleigrond, wat veel beter is dan in het afgelopen jaar.

Niet overal is goed oogst- en kopwerk af te leveren. De stugge, droge bodem maakt het lokaal moeilijk om de rooischaren diep genoeg de grond in te krijgen om breuk van de bieten te voorkomen.

Ook hoog, soms scheef, boven de grond staande bieten goed ontbladeren zonder bietverlies is niet eenvoudig. De ontbladeraar moet wat hoger worden afgesteld en de snelheid aangepast. Zeker zo belangrijk is aanpassing van de druk op de tasters van de scalpeurs.

Waarnemingen vastleggen

Nu de bieten worden geoogst, valt er veel te beoordelen aan de bietenhoop. Hoe is het kopwerk? Zijn er vertakkingen? Zijn er rotte bieten? Of aantastingen door ziekten?

Aantasting door aaltjes, maar ook rhizomanie en rhizoctonia zijn goed vast te stellen. Het is belangrijk dergelijke zaken

Prognose suikeropbrengst per teeltgebied	
Teeltgebied	Suikeropbrengst (ton/ha)
Zeeuws-Vlaanderen	12,1
Zeeuwse Eilanden	11,7
West-Brabant	13,7
Noord- en Zuid-Holland	14,5
Oost- en Zuid- Flevoland	18,6
Noordoostpolder	16,8
Noordelijke klei	14,5
Noordelijke zand	11,4
Noordelijke dal	12,5
Gelderland e.o.	13,5
Oost-Brabant	11,9
Limburg	13,4
Nederland	13,5

ook goed vast te leggen. Zo kan een volgende keer de juiste maatregel worden genomen om herhaling te voorkomen. Registreren kan prima in Unitip. Een groot voordeel is, dat deze informatie kan worden gebruikt om op het juiste moment een perceelsspecifiek advies te krijgen. Als alle bieten zijn geleverd, kan de teeltregistratie compleet worden afgewerkt. Zoals bekend, moet iedereen vanaf dit jaar voldoen aan de voorwaarden van volledige registratie. Het advies is dit zo spoedig mogelijk te doen. Zo wordt tevens voorkomen dat als sanctie de eindbetaling moet worden opgeschort.

Pieter Brooijmans

VOORKOM ONDERGRONDVERDICHTING

Suiker Unie wil extra aandacht voor ondergrondverdichting. Met eenvoudige voorzorgsmaatregelen tijdens de oogst zijn al veel problemen te voorkomen. Een bewustwordingscampagne onder telers en loonwerkers gaat de aandacht hierop vestigen. Het doel is duurzaam bodembeheer.

De suikerbietenteelt past goed in een duurzaam bouwplan. Bijna alle vrij beschikbare stikstof neemt het gewas op. Bieten wortelen diep en dat is prima voor de bodemstructuur. Wel bestaat het risico dat dit positieve effect bij de oogst teniet gedaan wordt. Het is bekend: droge grond heeft meer draagvermogen dan wanneer het nat is. Hopelijk blijft overvloedige neerslag achterwege en kunnen we langere tijd profiteren van oogstwerk zonder insporen. We moeten echter wel inspelen op veranderende omstandigheden. Wordt de bodem nat en raakt die verzadigd, dan neemt het risico op verdichting van de ondergrond toe.

Rooibare dagen benutten

Als eerste is het belangrijk de goed rooibare dagen te benutten. De leveringsdata liggen vast. Voor het oogsten kan dus zo goed mogelijk worden geanticipeerd op de weersverwachting. Mochten de omstandigheden niet ideaal zijn, dan is aanpassen van logistiek op het perceel belangrijk. Leeg tijdig de bunker en vermijd dubbel berijden. Ook de banden zijn een aandachtspunt. Houd de druk zo laag mogelijk. Dat betekent: meer en bredere banden die technisch gezien onder 1 bar belast kunnen worden.

Bietenrooier met bandendrukwisselsysteem

In dit verband: de belangstelling voor de inzet van drukwisselsystemen groeit.

Bewustwording

Suiker Unie vindt het belangrijk dat er meer aandacht komt voor het tegengaan van ondergrondverdichting. Samen met onder andere IRS, Cumela, FEDECOM, WUR en LTO heeft Suiker Unie daarom een voorlichtingsproject opgezet om de aandacht hierop te vestigen. Belangrijk onderdeel van het project is bewustwording bij telers en loonwerkers. In het kader van de nationale doelstellingen voor duurzaam bodembeheer is het ministerie van LNV bereid hieraan financieel bij te dragen.

COSUN WIL DUURZAME BEHEERSING VAN PLAAGINSECTEN

Eerder dit jaar heeft de Europese Commissie besloten de toelating van neonicotinoïden in open teelten, waaronder suikerbieten, in te trekken. Deze plotselinge intrekking stelt onze sector voor een fors probleem in de beheersing van schadelijke insecten.

De laatste maanden heeft Suiker Unie samen met IRS gewerkt aan een alternatieve aanpak voor duurzame beheersing

van deze insecten. Deze aanpak voorziet in de aanvraag van vrijstellingen voor milieuvriendelijke insecticiden voor de bestrijding van trips en rupsen in 2019 en een toelating daarvan in 2020. Deze middelen hebben al een toelating in veel andere teelten. Daarnaast betreft het ook een tijdelijke vrijstelling voor de inzet van een sterk gereduceerde dosering van neonicotinoïden bij bietenzaad op klei en löss. Deze tijdelijke vrijstelling is nodig, zodat er tijd is om een goed alternatief

voor de neonicotinoïden te ontwikkelen. Laatstgenoemde vrijstelling is inmiddels aangevraagd.

Naast deze korte-termijnaanpak zet Cosun ook in op onderzoek dat op lange termijn een bietenteelt zonder insecticiden moet opleveren.

Met deze aanpak streeft Cosun een verantwoorde realisering van duurzame beheersing van schadelijke insecten in de bietenteelt na.

SPEERPUNTEN VOOR **SUCCESVOL** **BIETEN BEWAREN**

De bewaarperiode voor bieten die in december of januari geleverd worden bedraagt meestal meerdere weken. De bewaarverliezen kunnen doorgaans beperkt blijven bij een goede voorbereiding en gerichte aandacht voor de bietenhoop tijdens de bewaarperiode.

Vorstvrij en koel bewaren geeft het laagste suikerverlies: controleer regelmatig de temperatuur in de hoop en probeer te voorkomen dat deze oploopt tot boven 8°C.

Goed voorbereid zijn op het bewaren van bieten maakt de uitvoering gemakkelijker en kan een hoop ergernis voorkomen. Ga daarom tijdig na of u nog zaken dient te organiseren. Bewaarrisico's kunnen geminimaliseerd worden als u weet waar u op moet letten en tijdig inspeelt op de omstandigheden. De belangrijkste aandachtspunten en overwegingen worden hieronder nog eens toegelicht.

Bereid ligplaats en materiaal voor

Voor de aanleg van de bewaarhoop is voldoende ruimte nodig. Per 1,2 ton netto bieten is minimaal 1 m² oppervlakte nodig, uitgaande van een aanbevolen maximale storthoogte van 2,5 meter. Zorg daarnaast ook voor genoeg ruimte rondom de hoop voor lader en vrachtwagens. De bewaarplaats dient verder opgeruimd te zijn (geen hout, stenen, enz.) en vlak zodat er geen

water onder de hoop blijft staan. Leg de benodigde afdek- en bevestigingsmaterialen voor de bewaring tijdig klaar en vul zo nodig de voorraad aan. Als het weer in het najaar plots omslaat moet snel gehandeld kunnen worden om de hoop tijdig af te kunnen dekken. Een steekthermometer is eveneens benodigd om tijdens bewaring de temperatuur in de hoop te kunnen controleren.

Grote invloed oogstkwiteit

Gezonde bieten met weinig beschadigingen, aanhangende grond en bladresten zijn een belangrijk uitgangspunt voor een succesvolle bewaring. Stem het rooimoment af op de weersvoorzichten. Bij late levering moet niet onnodig vroeg gerooid worden, maar wacht ook weer niet zo lang tot de kans op zeer natte of bevroren grond te groot wordt. Rooien onder gunstige omstandigheden heeft grote voordelen. Naast beperking van

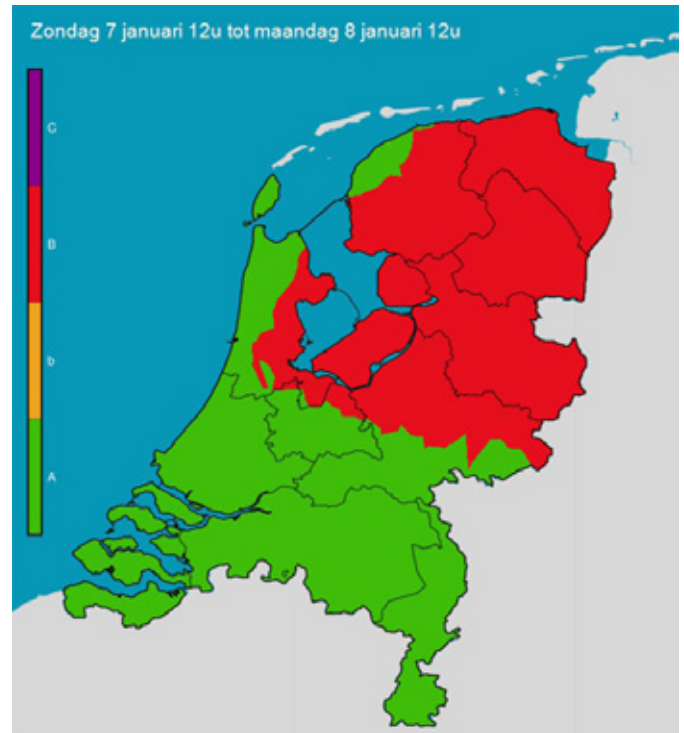
structuurbederf van de grond hoeft er dan minder intensief gereinigd te worden om grondtarra voldoende te verwijderen, waardoor puntbreuk en kneuzingen beperkt kunnen blijven. Ook is het gunstig als bieten droog de hoop in gaan. Het kopwerk moet erop gericht zijn om zoveel mogelijk hele bieten zonder bladstelen te krijgen. Rotten bieten zijn heel slecht te bewaren en als de hoeveelheid rot zich uitbreidt tot meer dan 10% van de partij wordt deze geweigerd. Beoordeel ruim voor de oogst al of veel aantasting door rot aanwezig is zodat dit niet pas bij het rooien een onaangename verrassing wordt. Als u tijdens de campagne meerdere keren levert, probeer dan de beste bieten te bewaren voor de late levering.

Minder verlies bij langgerekte hoop

Breng de bieten voorzichtig aan de hoop om verdere beschadigingen te beperken. Bewaar de bieten bij voorkeur in een langgerekte, dakvormige hoop met een maximale hoogte van 2,5 meter. Bij deze hoopvorm kan de ademhalingswarmte van de bieten door natuurlijke ventilatie doorgaans voldoende worden afgevoerd. Probeer waar mogelijk een grote vierkante hoop te voorkomen. Onderzoek in 2017 wees uit dat de bewaartemperatuur in dit type hoop duidelijk hoger lag dan bij een langgerekte hoop en dat het bewaarverlies ruim tweemaal zo veel was. Bij een hoop van 500 ton kostte dit hogere verlies circa € 1.400 opbrengst. Aanleggen van meerdere langgerekte, dakvormige hopen naast elkaar is dan ook beter dan het maken van een grote vierkante hoop. Als telers wegens ruimtegebrek toch genoodzaakt zijn om een vierkante hoop aan te leggen dan kan het inschakelen van mechanische ventilatie uitkomst bieden om sterke opwarming in het midden van de hoop te voorkomen, al is dit wel kostenverhogend en is het succes hiervan mede afhankelijk van de buitenluchttemperatuur en de luchtverdeling in de hoop tijdens het ventileren.

Bewaaradvies

Onderzoek heeft keer op keer uitgewezen dat de bewaarverliezen het laagst zijn bij gezonde, schone en weinig beschadigde bieten die vorstvrij, koel en droog worden bewaard. De afdekstrategie moet er daarom op gericht zijn om de bieten zo koel mogelijk (maar wel vorstvrij) en droog te houden. Afdekken met vliesdoek houdt de bieten droog, wat schimmelgroei en kans op broei vermindert. Ondanks dat ventilatie door het vliesdoek kan plaatsvinden, is de temperatuur in de bewaarhoop vaak toch iets hoger in vergelijking met een onafgedekte hoop, omdat de wind er iets minder gemakkelijk doorheen blaast. Afdekken met vliesdoek kan daarom beter uitgesteld worden zolang geen flinke hoeveelheid (>10 mm) regen voorspeld wordt. Vliesdoek beschermt niet tegen vorst, zeker niet bij een harde wind. Zorg

Vanaf 1 oktober tot einde campagne is het bewaaradvies suikerbieten weer te raadplegen via de IRS-website en IRS-app. Voorspellingen voor weersituaties en bijbehorende bewaaradviezen kunnen dan voor iedere plaats in Nederland opgevraagd worden. De bewaaradviezen per regio worden in een kaartje geïllustreerd (zoals bovenstaand voorbeeld). Dit kaartje wordt dagelijks geactualiseerd: www.irs.nl/bewaaradvies.

dat bieten niet bevroren door de hoop te bekleden met een laag winddicht materiaal (bijv. landbouwplastic, Jupettes of bietendoek) voordat het gaat vriezen. Houd daarvoor de weersvoorspellingen en het bewaaradvies suikerbieten (zie figuur en www.irs.nl/bewaaradvies) goed in de gaten. Aangeraden wordt om tijdens de bewaarperiode de temperatuur op verschillende plaatsen in de hoop te meten (bijv. enkele keren per week, afhankelijk van de hoogte van de buitentemperaturen) en actie te ondernemen indien de temperatuur in de hoop tot boven de 8°C stijgt. Verdere tips en bewaaradviezen zijn te raadplegen op www.irs.nl/oogst.

Martijn Leijdekkers

Rubriek onder verantwoordelijkheid van:

Postbus 20, 4670 AA Dinteloord

Tel.: +31 (0) 165 516 070
Eindredactie: Jurgen Maassen

irs@irs.nl
www.irs.nl

Slecht groeiende bieten door een lage pH. Om dit te voorkomen kunt u in het najaar de pH laten controleren en eventueel bekalken.

HET NAJAAR: NADENKEN OVER HET BOUWPLAN

Het najaar is een goed moment om na te denken over het bouwplan. Nu is de herinnering aan wat er speelde op percelen waar volgend jaar de bieten komen nog levendig. Eventuele maatregelen kunt u nu nog nemen om opbrengstderving in de bietenteelt van 2019 te voorkomen en u kunt met de perceels- en rassenkeuze rekening houden met de aanwezige ziekten en plagen.

Gewasvolgorde en teeltintensiteit

Over het algemeen geldt: hoe intensiever de suikerbietenteelt op een perceel hoe meer ziekten en plagen er optreden en hoe heftiger ze zijn. Een ruim bouwplan is een eerste stap in de beheersing van veel ziekten en plagen. Denk hierbij aan bietenkevertjes, bladschimmels en bieten-cysteaaltjes. Bij een ruim bouwplan is de ziektedruk veel lager en de beheersing makkelijker. Onder een ruim bouwplan verstaan we minimaal 1 op 5 bieten. Indien u dus nog een keuze kunt maken

in uw bietenperceel voor volgend jaar, houdt hier dan rekening mee. Indien het een huurperceel betreft en u de historie onvoldoende kent, kunt u gebruik maken van www.boerenbunder.nl. In verband met ziekten en plagen is het ook belangrijk om de perceelsgrenzen te onderkennen. Ziekten en plagen houden zich namelijk niet strak aan de perceelsgrens met het bietenperceel van het vorige jaar. In geval van bijvoorbeeld rhizoctonia of aaltjes is een sloot of een zone van circa 30 meter wel voldoende buffer. Maar voor bladschimmels en vliegende

insecten, zoals bietenkevertjes, is dat niet altijd genoeg. In dat geval kunt u in de strook van het perceel wat grenst aan het perceel van vorig jaar eventueel maatregelen treffen. Hierbij kunt u denken aan vroegtijdig en vaker doen van waarnemingen aan bladschimmels en insecten om tijdig in te kunnen grijpen.

Directe voorvrucht

Het komt nogal eens voor dat herbiciden, gebruikt in de voorvrucht, schade veroorzaken aan de volgteelt van suikerbieten. Het najaar is een geschikte tijd om dit na

te gaan en te zien of aanvullende maatregelen nodig zijn. Probeer daarom altijd te achterhalen welke middelen gespoten zijn in de voorvrucht en lees de etiketten of de gebruiksvoorschriften op www.ctgb.nl, vóór het uitvoeren van een grondbewerking. Hierop staan indien nodig adviezen om problemen in vervolgteelten te voorkomen. Vaak is daar dan een kerende grondbewerking (ploegen) voor nodig.

Groenbemesters

Over het algemeen leveren groenbemesters een positieve bijdrage aan de opbrengst van volggewassen, doordat ze het bodemleven stimuleren. Met name op percelen met een niet-kerende grondbewerking (NKG) kunnen echter ook bodemplagen zoals slakken en emelten voor meer schade zorgen. Schade is te beperken door de groenbemesters niet de hele winter over te laten staan, maar ze te maaien. Hierdoor zijn er minder schuilplaatsen voor slakken in de winter en het voorjaar. Als vervolgens de grond licht wordt losgemaakt, drogen ook de eieren van de langpootmug en de jonge emelten uit en gaan dood.

Bekalken in het najaar

Het najaar is het beste tijdstip om te bekalken. De suikerbieten kunnen dan in het daaropvolgende jaar optimaal hiervan profiteren. Op lichte gronden is bekalking vooral belangrijk om de pH op het juiste niveau te brengen, op klei- en zavelgrond kan bekalken de bodemstructuur verbe-

Indien biet-naast-biet worden geteeld, treden bladschimmels vaak het eerst op naast het bietenperceel van vorig jaar, want ze houden zich niet strak aan de perceelsgrens.

teren. Betacal is voor structuurverbetering geschikt, omdat deze kalkmeststof ook bij hogere pH's nog vrij snel werkt. De kalk moet zo intensief mogelijk vermengd worden met de bouwvoor. Als het niet mogelijk is om dit najaar te bekalken, kan men uitwijken naar het voorjaar. Wel is het dan nog belangrijker om een snelwerkende kalkmeststof, zoals Betacal, te gebruiken. Met name op huurpercelen zien wij bij IRS Diagnostiek nog regelmatig problemen met de groei van suikerbieten vanwege een te lage pH. Zorg dus dat u vooraf een monster laat analyseren om dit te controleren, zodat u niet verrast wordt tijdens het groeiseizoen.

Verdichting en storende lagen

Verdichting van de bouwvoor (door bijvoorbeeld de oogst) wordt over het algemeen door de hoofdgrondbewerking opgelost. Ook op voorjaarsgeploegde grond kan het nuttig zijn om de bouwvoor nog een keer te bewerken met een woelpoot of cultivator om plasvorming in de winter te voorkomen. Het opheffen van storende lagen net onder de bouwvoor (ploegzool) is een ingreep waarvoor vooraf gekeken moet worden in de grond en nagedacht moet worden over de beste manier van uitvoeren. Dit kan woelen, maar ook een zogenoemde ondergronder aan de ploeg zijn.

Gunstige omstandigheden

Voor alle bewerkingen en ingrepen in de bodem geldt dat die onder gunstige (dus voldoende droge) omstandigheden moeten worden uitgevoerd. Is het te nat? Dan doen bewerkingen vaak meer kwaad dan goed.

Bram Hanse
Peter Wilting
Elma Raaijmakers

Tip: leg waarnemingen ziekten en plagen vast in Unitip

Het vastleggen van waarnemingen in Unitip, helpt bij de keuze voor het juiste ras in de toekomst. Door de ziekten en plagen die u nu waarneemt op uw percelen in Unitip vast te leggen, wordt u de volgende keer bij de rassenkeuze herinnerd dat deze ziekten en plagen aanwezig zijn op dit perceel. Dan wordt u bij de zaadbestelling geholpen met de beste rassenkeuze en zaaizaadbehandeling voor uw perceel.

VRAAG EN ANTWOORD

WAAROP MOET IK LETTEN BIJ OVERDRACHT VAN LLB'S?

LLB's zijn ingedeeld in een transportzone. Bij een overdracht behouden de LLB's deze transportzone. Wanneer LLB's naar een gebied 2 zones hoger worden verplaatst, zullen transportkosten in rekening gebracht worden. Bij verkoop worden de laatste genomen LLB's het eerst overgeschreven. Bij verkoop van LLB's moet een lid minimaal 250 LLB's op naam overhouden. Een lid dat nu minder dan 250 LLB's op naam heeft kan dus niet verkleinen. In een dergelijke situatie is het wel mogelijk dat het lid deze LLB's overdraagt aan één van zijn kin-

deren of de LLB's overdraagt/verkoopt aan andere leden. Bedrijven die geheel nieuw met de bietenteelt starten, zullen minimaal 500 LLB's op naam moeten krijgen.

De procedure voor het overdragen van de LLB's wordt (digitaal) uitgevoerd door de agrarische dienst. Nadat een koop/verkooptransactie bij hen is gemeld, krijgen koper en verkoper een taak op het ledenportaal om de transactie digitaal goed te keuren. De raad van beheer beoordeelt of de transacties voldoen aan de regels.

Neem voor het overdragen van LLB's dus altijd contact op met uw contactpersoon bij de agrarische dienst. Deze kan ook kopers en verkopers bij elkaar brengen.

KORT NIEUWS

VACATURE RAAD VAN BEHEER

Cosun hanteert het zogenoemde traditionele bestuursmodel. De ledenraad van de coöperatie benoemt het bestuur, dat wordt aangeduid als raad van beheer. De raad bestaat uit negen leden: zes die lid zijn van de coöperatie en drie externen. In mei 2019 ontstaat een vacature voor een extern lid.

Functie-eisen

De raad van beheer heeft als primaire taak het besturen van de coöperatie. Ook is hij eindverantwoordelijk voor de ontwikkeling en implementatie van het beleid voor zowel de coöperatie zelf, als de ondernemingen die tot Cosun behoren.

Cosun zoekt een externe kandidaat die een functie vervult of heeft vervuld als eindverantwoordelijke in het liefst internationale bedrijfsleven, en waarde toevoegt aan en verantwoordelijkheid neemt voor het strategische beleid bij Cosun. Dit met een bijzondere focus op innovatie en veranderprocessen. Daarnaast is het een pre indien de kandidaat kennis en ervaring heeft op het gebied van personeelsmanagement. Bij

gelijke geschiktheid gaat de voorkeur uit naar een vrouwelijke kandidaat.

Profiel

Een functie in de raad van beheer kost per jaar minimaal twintig dagen. Verdere informatie over de functie vindt u in het functieprofiel. Het profiel en het governance-model van Cosun staan op www.cosun.nl.

Reageren

Wilt u reageren op deze vacature, stuur dan uw motivatie, vergezeld van een uitgebreid CV, **uiterlijk 12 november** naar: secretariaat.rvb@cosun.com. Ook wanneer u meent een geschikte kandidaat te kennen, kunt u ons daarop attenderen via een bericht aan het secretariaat van de raad van beheer. Voor vragen over de vacature kunt u contact opnemen met de voorzitter van de raad van beheer: dirk.de.lugt@cosun.com.

Procedure

De verkiezingsprocedure verloopt als volgt. Naast de kandidaten die zich naar aanlei-

ding van deze oproep melden bij de raad van beheer, kunnen de kringbesturen en andere bestuursorganen van Cosun kandidaten aandragen. Daarnaast wordt een executive searchbureau ingeschakeld bij de procedure. De raad van beheer maakt een selectie en zal uiteindelijk één kandidaat ter verkiezing voordragen aan de ledenraad. Voor meer informatie over de procedure kunt u contact opnemen via secretariaat. rvb@cosun.com of (076)5 303 307.

Alle reacties op deze oproep worden vertrouwelijk behandeld.

TEELTVERGADERINGEN

In de maanden december en januari organiseert Suiker Unie weer een groot aantal teeltvergaderingen. De data staan op www.cosunleden.nl.